

●

Nález starčku úzkolistého (*Senecio inaequidens* DC.) v Novém Jičíně (severní Morava, Česká republika)

Record of Narrow-leaved Ragwort (*Senecio inaequidens* DC.) in town of Nový Jičín (Northern Moravia, Czech Republic)

Keywords: floristics, invasive species, neophytes, self-incompatibility

Abstract: The invasive species *Senecio inaequidens* was found in town of Nový Jičín, Czech Republic. This finding represents the first evidence of road traffic introduction of this species in the northeastern part of the Czech Republic. Because of this new introduction alongside the road in the urban area, it may suggest this is due to the intensity of the road traffic in this region. Possible self-incompatibility of the plants found is shortly discussed.

Invazní neofyt starček úzkolistý (*Senecio inaequidens* DC.) se od 70. let 20. století intenzivně šíří v západní Evropě. Původem jihoafrický druh je v současné době v některých částech západní Evropy považován za zdomácnělý (HEGER & BÖHMER 2005, 2006). V České republice byl starček úzkolistý poprvé pozorován v roce 1997 (JEHLÍK & DOSTÁLEK 2000). Od té doby bylo zaznamenáno jeho šíření na území Čech (zejména Praha, střední a severozápadní Čechy). Na Moravě je dosud známo pouze několik málo lokalit v jižní a severovýchodní části. Na severovýchodě České republiky byl starček úzkolistý poprvé zachycen v roce 2008 (JOZA 2008; KOCIÁN 2009). Starček úzkolistý je v České republice znám ze synantropních stanovišť (železniční nádraží a kolejíště, okolí silnic a dálnic), kam se dostává hlavně železniční a silniční dopravou. V posledních letech však byly zaznamenány i první výskyty ve volné krajině (ADÁMEK 2011; DUCHÁČEK 2011).

Na severovýchodě České republiky byl starček úzkolistý dosud zaznamenán v jednotlivých exemplářích na čtyřech lokalitách (na nádražích nebo v blízkém okolí kolejíšť). Vždy se jednalo o zavlečení železniční dopravou a zcela jistě šlo o diasporu pocházející z větší vzdálenosti. Úspěšné rozmnožování na známých lokalitách nebylo na severovýchodě státu dosud zaznamenáno (KOCIÁN 2009, 2010).

Nomenklatura taxonů je uváděna podle práce KUBÁT et al. (2002). Jednotlivé lokality jsou zařazeny do fytochorionů podle práce SKALICKÝ (1988). Souřadnice (v systému WGS 84) jsou odečteny z internetové aplikace www.mapy.cz a nadmořská výška je odečtena z mapového podkladu aplikace MapSource, verze 6.12.4. (GARMIN 1999–2007). Zkratky veřejných herbářů jsou citovány podle práce VOZÁROVÁ & SUTORÝ (2001).

Materiál

76a. Moravská brána vlastní: Nový Jičín (6374c): ulice Hřbitovní, okraj ruderalního lemu u parkovací plochy poblíž překladištní haly DHL, 3 ex., 49°36'14"N, 18°2'1"E, 305 m n. m., 25.VI.2012, leg. P. Kocián, NJM.

Celkem tři jednorocní rostliny byly zaznamenány při šterkovém okraji neposečeného ruderalního lemu mezi plotem prodejny stavebnin a vyasfaltovaným prostorem sloužícím ke krátkodobému parkování na ulici Hřbitovní v Novém Jičíně. Jedná se o prostor vzdálený jen několik desítek metrů od překladištní haly přepravní společnosti DHL, kam směřuje silniční nákladní doprava z různých částí republiky a zahraničí. V prostoru k parkování často zastavují kamiony směřující do/z překladištní haly DHL nebo blízké prodejny stavebnin. Je tedy vysoce pravděpodobné, že starček úzkolistý byl na dané místo zavlečen nákladní silniční dopravou. Jedna rostlina byla ihned po nálezu přenesena do kultury, dvě rostliny byly ponechány na stanovišti. V průběhu sezóny byly tyto dvě rostliny posečeny při údržbě zeleně. Jedna rostlina nebyla při sečení zničena, stačila obrazit a ke konci října i opět vykvést, poté však byla opět posečena.

Starček úzkolistý roste na stanovišti s těmito druhy: *Arrhenatherum elatius*, *Artemisia vulgaris*, *Barbarea vulgaris*, *Cichorium intybus*, *Cirsium arvense*, *Conyza canadensis*, *Dactylis glomerata*, *Euphorbia cyparissias*, *Geranium pratense*, *Hieracium sabaudum*, *Hypericum perforatum*, *Lactuca serriola*, *Melilotus albus*, *Poa annua*, *Polygonum aviculare*, *Tanacetum vulgare*, *Taraxacum* sect. *Ruderalia*, *Urtica dioica* a *Vicia sepium*.

Nález starčku úzkolistého v Novém Jičíně představuje první doklad zavlečení druhu nákladní silniční dopravou v severovýchodní části České republiky a může být předzvěstí častějšího zavlečení druhu podél silničních komunikací či do intravilánů obcí v souvislosti se zvýšenou intenzitou kamionové dopravy.

Autor článku v průběhu let od prvního nálezu starčku úzkolistého na severovýchodní Moravě pozoroval rostliny na jednotlivých lokalitách a na základě informací v dostupné literatuře se domníval, že rostliny jsou samosprašné, a tedy bohatě kvetoucí rostliny vytvářejí plodné nažky. Bylo však zvláštní, že se v okolí sledovaných rostlin žádné semenáčky nevyskytovaly. Proto byla jedna rostlina z Nového Jičína přenesena do kultury a byla pozorována po dobu zbytku vegetační sezóny, zda a jaké nažky vytvoří. Jedinec bohatě kvetl (ve dvou fázích od června do poloviny srpna a od září do konce listopadu), byl navštěvován hmyzem i částečně ručně opylován, nažky však byly jalové. Toto zjištění opravňuje vyslovit hypotézu, že rostlina byla cizosprašná. ERNST (1998) uvádí u tohoto druhu samosprašnost; tento údaj přebírají např. HEGER & BÖHMER (2005, 2006). Novější studie (LAFUMA & MAURICE 2007; GARCIA-SERRANO et al. 2008; VANPARYS et al. 2011) však naznačují, že druh je na evropském kontinentě většinou cizosprašný (nebo velmi slabě samosprašný); mohou se však vzácně vyskytovat jedinci, kteří vykazují vysokou úroveň samosprašnosti.

V České republice se tomuto problému u tohoto druhu zatím nikdo nevěnoval. Hypotéza o cizosprašnosti starčku úzkolistého by tedy vysvětlila, proč jednotlivé bohatě kvetoucí exempláře dosud v území nalézané nevytvářejí plodné nažky, a tedy nedochází k jejich úspěšné reprodukci ani k dalšímu šíření do okolí. Potvrzovalo by to i závěry naznačené v práci KOCIÁN (2010), že starček úzkolistý se na severovýchodní Moravě nachází v prvotní fázi invaze, kdy jsou zavlečeny jednotlivé diaspory z větších vzdáleností. Vyklíčené rostliny však nejsou dále schopny se rozmnožovat a k úspěšnému rozmnožování bude třeba přísunu dalších diaspor na místa dosavadního výskytu nebo zavlečení samosprašného jedince. K definitivním závěrům ohledně způsobu rozmnožování starčku úzkolistého na severovýchodní Moravě bude třeba rostliny dále pozorovat, případně experimentálně kultivovat.

Literatura

- ADÁMEK M. (2011): *Senecio inaequidens*. In: Hadinec J. & Lustyk P. (eds): *Additamenta ad floram Reipublicae Bohemicae*. IX., *Zprávy České botanické společnosti*, 46: 144.
- DUCHÁČEK M. (2011): *Senecio inaequidens*. In: Hadinec J. & Lustyk P. (eds): *Additamenta ad floram Reipublicae Bohemicae*. IX., *Zprávy České botanické společnosti*, 46: 143–144.
- ERNST W. H. O. (1998): Invasion, dispersal and ecology of the South African neophyte *Senecio inaequidens* in The Netherlands: from wool alien to railway and road alien. *Acta botanica neerlandica*, 47(1): 131–151.
- GARCIA-SERRANO H., ESCARRÉ J., CAÑO L. & SANS F.X. (2008): Comparing the effect of habitat on the magnitude of inbreeding depression in the Mediterranean native *Senecio malacitanus* and the alien *S. inaequidens*: consequences for invasive ability. *Botany*, 86: 63–75.
- HEGER T. & BÖHMER H. J. (2005): The invasion of Central Europe by *Senecio inaequidens* DC. – A complex biogeographical problem. *Erdkunde*, 59: 34–49.
- HEGER T. & BÖHMER H. J. (2006): NOBANIS – Invasive Alien Species Fact Sheet – *Senecio inaequidens*. Online Database of the European Network on Invasive Alien Species – NOBANIS [počítačová síť Internet]: http://www.nobanis.org/files/fact-sheets/Senecio_inaequidens.pdf [Cit. 3.XI.2008]
- JEHLÍK V. & DOSTÁLEK J. (2000): Zavlečení cizokrajných rostlin dopravními prostředky do Evropy. Starček nestejnozubý, cizí složnokvětá bylina, se rozšiřuje v evropských přístavech. *Labský plavec*, 42(10): 6.
- JOZA V. (2008): Přehled výskytu starčku úzkolistého (*Senecio inaequidens*) v České republice. *Muzeum a současnost, řada přírodovědná*, 23: 201–210.

- KOCIÁN P. (2009): Invazní starček úzkolistý (*Senecio inaequidens*) také na severní Moravě a ve Slezsku. *Acta Musei Beskidensis*, 1: 23–29.
- KOCIÁN P. (2010): Nálezy zajímavějších neofytů na severní Moravě a ve Slezsku (Česká republika). *Acta Musei Beskidensis*, 2: 15–28.
- KUBÁT K., HROUDA L., CHRTEK J. JR., KAPLAN Z., KIRSCHNER, J. & ŠTĚPÁNEK J. (eds) (2002): *Klíč ke květeně České republiky*. Academia, Praha, 927 pp.
- LAFUMA L. & MAURICE S. (2007): Increase in mate availability without loss of self-incompatibility in the invasive species *Senecio inaequidens* (Asteraceae). *Oikos*, 116(2): 201–208.
- PYŠEK P., SÁDLO J. & MANDÁK B. (2002): Catalogue of alien plants of the Czech Republic. *Preslia*, Praha, 74: 97–186.
- SKALICKÝ V. (1988): Regionálně fytogeografické členění. In: HEJNÝ S. & SLAVÍK B. (eds): *Květena České socialistické republiky*, 1: 103–121.
- VANPARYS V., CAWOY V., MAHAUX O. & JACQUEMART A.-L. (2011): Comparative study of the reproductive ecology of two co-occurring related plant species: the invasive *Senecio inaequidens* and the native *Jacobaea vulgaris*. *Plant Ecology and Evolution*, 144(1): 3–11.
- VOZÁROVÁ M. & SUTORÝ K. (2001): Index herbariorum Reipublicae bohemicae et Reipublicae slovacae. *Zprávy České botanické společnosti*, Příloha 2001/1.

PETR KOCIÁN

Nerudova 5, CZ-741 01 Nový Jičín, e-mail: petr.kocian@kvetenacr.cz